

* ZPRÁVY — KRONIKA *

**Ohlédnutí za 14. mezinárodním slavistickým kongresem
v makedonském Ochridu – dojmy a postřehy**

Ve dnech 10.–16. 9. 2008 se v starobylém makedonském Ochridu konal 14. mezinárodní kongres slavistů, jehož se účastnilo přibližně 40 delegací z Evropy, Ameriky, Asie a Austrálie. Téměř osmdesátiletá tradice, u jejíhož zrodu stáli čeští a slovenští slavisté – první kongres slavistů se konal v roce 1929 v Praze pod záštitou prezidenta T. G. Masaryka k stému výročí úmrtí Josefa Dobrovského (do učebnic tento sjezd vešel jako první kolektivní vystoupení strukturalisticky orientovaného Pražského lingvistického kroužku, který zde prezentoval své metodologické teze). Na sjezdu, který paralelně probíhal v množství tematických sekcí, odeznělo zhruba 600 referátů. Jejich jádro tvořily převážně lingvistické a literárněvědné příspěvky doplněné vystoupeními z oblasti historie, folklóru a dějin slavistiky. Účast na sjezdu bývá považována slavisty za vědecky prestižní záležitost ve smyslu národní reprezentace v mezinárodním měřítku, tentokrát však touha po vědění narážela na finanční limity. Makedonští pořadatelé organizaci sjezdu svěřili privátní turistické organizaci Visaspoj, která stanovila vysoký konferenční poplatek ve výši 130 euro. Autora těchto řádek účast na sjezdu včetně letenek z Prahy do Skopje a následné cesty taxíkem do Ochridu vyšla na 30.000 CZK, tj. přibližně přes 1.200 euro. Podle úzu každá národní delegace zastupovaná svým komitétem je na své náklady povinna ke sjezdu vytisknout sborník s předem vytištěnými referáty. Např. Česká asociace slavistů připravila oficiální sborník *Česká slavistika 2008*.¹ Slovenští vědci se prezentovali sborníkem *XIV. medzinárodný zjazd slavistov v Ochride. Príspevky slovenských slavistov*.² Dále se mělo dodat resumé ve světovém jazyce, které je publikováno pořadatelé tak, aby bylo k dispozici všem účastníkům před zahájením sjezdu.³ Podle tradice kongresové jednání zahájily úvodní referáty přednesené 10. 9. 2008, z nichž lze vyzdvihnout vystoupení T. Stomatoského z pořadající země, charakterizující makedonský spisovný (literární) jazyk, obdobně A. M. Moldovan z Ruska přednesl zajímavou, metodologicky orientovanou přednášku o významu a perspektivách slavistiky v současném, nebipolárním světě.

Zhodnotit po odborné stránce kongres v krátké zprávě představuje nadlidský výkon, fyzicky bylo totiž možné při plném konferenčním vytížení shlédnout asi pět procent před-

¹ *Česká slavistika 2008*. Ed. I. Pospíšil – M. Zelenka. Brno – Praha, Academicus 2008, 372 s.

² *XIV. medzinárodný zjazd slavistov v Ochride. Príspevky slovenských slavistov*. Ed. P. Žeňuch. Bratislava, Slovenský komitét slavistov – Slavistický ústav Jána Stanislava SAV 2008, 300 s.

³ *XIV medunaroden kongres na slavisti. Zbornik na rezumea. I. tom. Lingvistika*. Ed. S. Velkovska. Skopje, Medunaroden slavistički komitet – Makedonski slavistički komitet 2008, 314 s. *XIV medunaroden kongres na slavisti. Zbornik na rezumea. II. tom. Književnost. Kultura. Folklor. Istorija na slavistikat. Tematski blokovi*. Ed. N. Radičeski – S. Venovska – Antevska. Skopje, Medunaroden slavistički komitet – Makedonski slavistički komitet 2008, 394 s.

nesených referátů. Posouzení lingvistických příspěvků ponechávám kompetentním odborníkům: jako laik mohu z ptačí perspektivy jen upozornit, že nejpřínosnější referáty řešily nikoli témata z oblasti specializované diachronní historické gramatiky, nýbrž praktické dopady standardizace a delimitace nových slovanských mikrojazyků. Literární sekce přinesla metodologicky naladěným vědcům zklamání. Chyběly příspěvky komparativně a literárně-teoreticky profilované. Zřetelný posun filologie ke kulturním a sociálním vědám nebyl provázen adekvátní reflexí. Převažovaly tak referáty materiálově čerpající z jedné národní literatury uzavřené do subjektivní impresie a dojmovosti, nebo do pozitivistické kauzality. Vcelku bylo zřejmé, že slovanská literární věda, resp. literární věda reprezentovaná slavisty ze slovanských i neslovanských zemí patří spíše k těm tradičním, uzavřeným sama v sebe a vyhýbajícím se problémovým hranám. Poněkud anachronicky působily jazykové a literární příspěvky opakující paleoslovenistická klíše: jako neustále se vracející problémy etnogeneze Slovanů, diskuse o významu cyrilometodějské mise či spory o definitivní lokalizaci Velké Moravy. Nejzajímavější referáty zazněly v komparatisticky laděných sekcích, které řešily např. směřování moderní slovanské komparatistiky, její vztah ke genologii, otázky emigrace a imigrace, dvoudomosti v slovanských literaturách a spolu s tím související nastolení teoretického rámce literární tvorby národnostních menšin.

V sekci věnované kulturnímu a literárnímu dialogu Západu a Východu v slovanských literaturách k nejpřínosnějším příspěvkům patřila vystoupení italské slavistky G. Broggi-Bercoff (slavistická studia na Ukrajině v 16. a 17. století), M. Polyshyna z Austrálie (ukrajinská literatura a evropská identita), či N. G. Žekulina z Kanady, který objevil dosud neznámé překlady N. S. Turgeněva ze západních literatur, zejména francouzské a anglické. Z klasických literárněhistorických referátů pozornost vzbudily prezentace francouzské slavistky A. Bernard o vlivu osvícenců na slovanské písemnictví, ruské slavistky L. N. Budagovové synteticky mapující rozvoj surrealismu v slovanských literaturách či italského rusisty S. Aloa, který analyzoval motiv věčného prokletí u staroruských syžetů v období ruského romantismu. V rámci tzv. emigrantologické sekce se také mluvilo o nomádských aspektech slovanských kultur a literatur. Zásadní referát v tomto směru přednesl polský slavista L. Suchanek, který načrtl metodologické perspektivy této iniciativy a zhodnotil rozvoj emigrantologických studií v posledním desetiletí od krakovského sjezdu slavistů v roce 1998. Rovněž téma slovanského přínosu literární vědě 20. století, které se věnovalo impulsům a kontextům ruského formalismu, českého strukturalismu, bachtinovské teorie dialogu, ingardenovské fenomenologie nebo lotmanovské sémiotiky přineslo prostřednictvím zpřístupnění nových pramenných nálezů (publikování vědecké korespondence) nové podněty pro dějiny světového literárněteoretického myšlení. Škoda, že zde chyběly příspěvky mapující např. současnou poststrukturalistickou situaci v slovanských zemích, referáty zkoumající posun literární vědy ke kulturní antropologii, dějinám mentalit, k reflexi genderu a postkoloniálních teorií a také zjištění, jak se tyto tendence odrazily v oboru psaní dějin literatur: čestnou výjimku představoval např. referát slovenského literárního teoretika P. Koprdu analyzující Ďurištinovu teorii meziliterárních vývojových zákonitostí na pozadí soudobých kulturologických výzkumů.

Pravidelnou součástí, nezřídka metodologicky progresivnější, se stávají tematické bloky a kulaté stoly, na které návrhy podávají jednotlivci z řad respektovaných badatelů, nikoli národní komitety. Vzhledem k tomu, že počet tematických bloků a kulatých stolů (vždy se musí účastnit aspoň 4 země) bývá limitován a obsahově je zaměřen na aktuální témata, jejich pořádání vždy provází mimořádná pozornost. Autor těchto řádků v zastoupení

předsedy České asociace slavistů Iva Pospíšila vedl tematický blok zasvěcený velké osobnosti české a slovenské komparatistiky Franku Wollmanovi.⁴ Pozornost budila zejména tematika slovenské postmoderny v bloku *Slavic Literatures after 1989. New Phenomens, Tendencies and Prospects. Transformation*, na němž participovali slovenští, polští, běloruští, ukrajinští a makedonští teoretici (H. Janaszek-Ivaničková, T. Žilka, I. Skoropanova, V. Arejeva, A. Gjurčinova, B. Zieliński ad.). Reprezentativní zastoupení měl i tematický blok *Současná komparatistika v slovanských zemích na prahu 21. století* vedený makedonskou slavistkou S. Elzesser-Stojmenskou. Literární kulaté stoly nesly název *Slovanský svět a Evropa* (navrhovatelem byl L. Suchanek z Polska) a *Univerzity a slavistika* (navrhovatel I. Pospíšil z České republiky). Zatímco první mapoval globalizační procesy v slovanském světě, pozici slovenského prvku jako zprostředkovatele hodnot v dialogu Západu a Východu, druhý se věnoval významu univerzitních center jako základních nositelů slavistické tradice i budoucích perspektiv; mj. zhodnotil koncept integrované žánrové typologie na brněnské Masarykově univerzitě či krakovský projekt emigrantologie „rosjanozjavstva“. Na závěr sjezdu proběhlo zasedání odborných komisí: jejich počet, který neustále roste, dosáhl zhruba dvou desítek, např. přibyla Komise pro slovenské mikrojazyky či bibliografii slovenské literární vědy. Podle hlavního koordinátora S. Gajdy některé komise pracují pravidelně, jiné existují formálně pouze na papíře. K těm neaktivnějším na základě publikačních výstupů patří např. Komise pro dějiny slavistiky (v čele s italskou badatelkou G. Broggi-Bercoff), komparativní Komise pro srovnávací dějiny slovanských literatur nebo Komise pro stylistiku a poetiku.

Na zasedání prezidia Mezinárodního komitétu slavistů, které vedl jeho předseda, makedonský akademik M. Gjurčinov, vždy volený na pět let z hostitelské země, bylo jednomyslně rozhodnuto, že příští sjezd se v roce 2013 bude konat v běloruském Minsku pod vedením nového předsedy Alexandra Lukašance, přičemž na rok 2018 se plánuje kongres v Bělehradě. Pořádání slavistických sjezdů v pětiletých intervalech stále častěji se střetává s kritikou těch badatelů, kteří podniky tohoto typu považují v době internetových diskusí za megalomanské monstreakce. Pravděpodobně nejcennější z celého kongresu zůstávají osobní setkání, kuloární debaty s badateli ze vzdálených kontinentů, s nimiž bychom se za normálních okolností nesetkali. Po zvážení pro a proti se osobně přimlouvám za pokračování této tradice, ovšem za daleko komornějších podmínek: omezení počtu účastníků, tematické zúžení sekcí a koncentrace na vybrané aktuální problémy, které rezonují se složitostí moderního světa, s multidisciplinarní současnou poznání, jako je tomu při komparatistických sjezdech AILC probíhajících v čtyřletém cyklu. Je zřejmé, že slavistika by si měla uchovat svoje filologické jádro, zároveň však obezřetně se přiblížit a transcendovat k sociálním a kulturním vědám a také k areálovým studiím. Lze tu souhlasit s koeditorem sborníku *Česká slavistika 2008 I*. Pospíšilem, který soudí, že slavistika „*ve svých potencích ží ruku na tepu doby, ale ve svých přesazích se ... dotýká ... obecnějších témat... Právě slovanský materiál vedl v minulosti nejdnou k utváření nových metodologií*“ (s. 11).

Miloš Zelenka

⁴ Byl zde prezentován mj. sborník *Slavista Frank Wollman v kontexte literatury a folklóru. I-II*. Ed. H. Hlášková a A. Zelenková. Bratislava – Brno 2006 jako výsledek spolupráce slovenských a českých slavistů.